

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

—••—
Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İdjtihad» Constantinople

—••—
Téléph : St. 865

xxviième ANNÉE

1 Décembre 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 334

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye
için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdı
5 liradır

.....

ADRES

Çiğaloğlunda İctihad Evi

.....

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi yedinci sene

1 Kânunı evvel 1931

takmış oluyoruz. İkinci misale gelince, medium yazıldığı gibi Latin telaffuzu ile mi — ki 'aynı zamanda alfabemizin telaffuzudur— söyleyeceğiz, yoksa Fransızın ağzını mı yansıla- cağıız (taklid edeceğiz), henüz anlaşılma- mıdır . Çünkü o ta'bir gazete sütunlarına geçmiş bulunmakla herber halk ağzına düşüp yoğrulmamıdır. Fakat tuhafı şudur ki, doğru imlâsı ile medium yazıaleağı halde medyum yolunda şiirilmiş Fransızca ünelişine, kibarla- rımızla sözde münevverlerimiz, bayağı kom's- yonculuk ediyorlar . Bu suretledir ki Latince autobus onların himmetiyle otobüs olmuştur v. ilhr . Gene bu kabilden olarak geçenlerde bir eserin ünvanını püerikültür diye yazılı gör- düm ve Anadolunun ba'zı cihetlerindeki « pür- tekel » ı hatırladım[4]. Latince çocuk puer dir. kültür aslında hem c = k, mem de -u ile dir. ü ile değil. Ah o Fransızca; bize çok iyilik etti amma cevriini yüreğimize kadar işletti.

Gelelim üçüncü misâle. Türkcülük meyda- nında öyle dört nala at süren ba'zı ki iler var- dır ki, papazdan dönme dervişin ta'assubunu andıran aşırı gayretlerinden korkulur. Aslı Yu- nanca sandığım " stenographie " nin belki

« ph » sini « f » ve « e » sini « a » yapıp stenog- rafia derdim amma önüne bir de direk çakmaz- dım. Milletimiz İrmazan, İlimon devrini çokdan geçirdi. Vaka'a « istihza » yı artık Türkceye mal etmişizdir; lâkin bundan dolayı ona benze- sin diye sterilize, spor v. s. sözlerin önüne birer « i » getirmeyi ka'ide makamına kadar yükselt- mezdim . Türklüğün hâlâ dili hantal sananlar, unutmazınlar ki iskenle ile islakos o kılığa gi- reli nice asırlar geçmiş ve o çamlar bardak ol- muştur . Anadolu içlerinde halkın frenk - çeye dili kolayca dönmeyeceğini farzetsek , şehirdeki bir kısmı esnaf ile ayak takımını da bu çöbeğe soksak , hattâ okumalarıımızın bile söylerken ihmal yüzünden bu gibi yanlışlıklarda bulunduğunu tasdik etsek, bu türlü beciriksiz- likleri birer saygı koltuğuna oturtmak lâzım gelmez . Bu , halk severliğine bilgisizlik , ten- bellik , gibi meziyetsizlikler bulaştırmaktır . Halka doğru gidişde irfan çırağı en dip bucaklara sınımi; loşlukları bile giderecek ka- dar aydınlık salınmalıdır . İmlâ ka'idesiyle buna engel olmak , sunulan çorbaya bedel kaşığın sapıyla göz çıkarmak gibi bir şey olur .

Köse Raif Paşa oğlu

M. Fuat

[4] Portakal .

Tahlil

LA RANÇON DU MACHINISME

[Artık ve son]

1738 de, (John Kay) ilk mutahharrik me - kiği icad etti.

1764 de, (Heargraves) iplik destgâhlarının mamulatını yüz misline çıkaran Jenny ma - kinesini icad etti.

1784 de, (Moldok) ilk Lokomotifini inşa etti. (Vilkinson) da bunu raylar üzerinde işletti.

1785 de, (Cartwigh) ilk « Automatique » doku - ma cihazını vücade getirdi .

1789 da, İskoçyalı (Bell) kumaşların silindir üzerinde boyanması usulünü icad etti.

Her tarafta kanallar açıldı , yollar islah edildi, ma'denler işletildi, yüksek hararet de- receleri istihsal eden fırınlar yapıldı.

Bu fa'aliyyetlerle muvazî bir suretde , müstemlekâtin isti'maride inkişaf etdi. Mevâdi ibtida'iyye idhalâtı çoğaldı ve mahraclar arttı. Bir taraftanda cemahiri müttehida doğdu.

Kurunu cedidenin, hasad ve istihsalin gün- den güne tezyidi . i'malatın arttırılması ve satışın çoğaltılması şeklindeki kanunları artık takarrur etmişti .

İngiltere, makineleri sayesiude bu kanun - lara ittiba' etmek suretile Avrupaya şayanı hayret bir sür'atle kesb edilmiş bir kuvvet ve kudret misâli gösteriyordu.

Avrupa, ertesi 'asrı kâmilten İngiltereyi

taklide hasr etdi . İşte bu devrden itibaren , beyaz ırk artık sa'adet yolunu makine hayatının inkişafı ile temsil etmeye başladı .

Şimdi biraz da 'merzu'umuzu teşkil eden kitabın « makine hayatının faci'aları » ser levhalı kısmını tahlil etmek isterdim ; fakat bunun için bûs bütün başka bir makale lâzımdır . Ma'amafih muhtasar bir fikir vermek de kabil olacağını zan ederim ; çünkü Tarihî kısmın yu-karıya kayd ettiğim hulâsasında zaten netice-lerin istihsalı pek kolaydır .

Esasen , müte'akıb fasılların yalnız ser levhaları bile bu hususda bize bir fikir verecek mahiyettedir : Maddî karışıklıklar ; fakir ve sanayi'siz memleketlerin bûs bütün fakirleş-mesi ; hayat bahallığı ; istirahatî tenakusu ; işsizlik ; sefâlet ; köylerde nüfus tenakusu ; hastalıklar ; fikrî inhitat ; ahlakî inhitat ; işte makine hayatının fidye'i necatı bunlardır .

Fakat Hindlilerle Çinliler gibi ba'zı milletlerin eskiden beri keşf edüb halâ i'lân etmekte oldukları bu fenahlıkları , on dokuzuncu 'asır daki tecrübelerle de tehakkuk eden bu felâketleri Avrupa ile Amerika bir türlü tasdik ve i'tiraf edememektedir . İşte bundan dolayı burada bu mes'ele hakkında daha fazla ısrara hâcet görmeksizin , doğrudan doğruya hiç kimse için i'tiraza imkân olmayan ve ehvalin inkişaf mantığından mütevellid olan mavaka'lara geçeceğiz .

Tarih bize makineciliğin zuhur ve inkişafı için bir takım şera'itin mevcudiyeti zarurî bulunduğunu göstermektedir . Fakat vekayi' bu gün bize bu şera'itin âni ve muvakkat ol-duğunu isbat etmiştir .

Madam Lambrosunun kayd ettiği vech ile , sanayi'ciliğin inkişafı için , müşteriler tarafın-dan yapılan talep , eski aletlerle yapılan istih-sal miktarına çok fazla nisbetde fa'ik olmak lâzım gelir ; Serveti 'umumiyyenin nüfus ile mütenasiben artması icab eder ; İstimlak ve isti'mar edilecek yeni topraklar keşf edilme-k zarufeti vardır

Halbuki , ihracat eşyası alan bir memleket eğer hakikaten o eşyaya muhtac ise , onu doğ-

rudan doğruya kendisi i'mâle kolayca muvaffak olabilir . Fakat eğer ihtiyacı yoksa , onu cebren istihlâke mecbur etmek kabil değildir . Eğer yeni topraklar bulunacak olursa , bunlarda pek çabuk bulunub yontulduklarından , az zaman sonra işletilemeyecek bir hale gelmektedir . İşte şimdi bu hal vuku'a gelmek üzüredir . İngiliz müstemlekeleri ısyana başlamaktadır , Mısır , muhtariyyetini istihsal etmiştir , Hindis-tan , İngiliz ma'mulatını red etmektedir . Cihan ticareti artık bir milletin inhisarı altında de-gildir . Bu artık hiç bir milletin inhisarı al-tında değildir . Bu vaz'iyette her memleket , komşusunun mahraclarını çalmaya kalkışmak -dadır .

Makineler insanların satın alabileceklerin-den daha fazla i'malatda bulunmuş olduğun -dan , bir çok insanlar işsiz kalmıştır . Bina'en-'aleyh büyük sanayi' artık kemâlden zevale doğru enmektedir .

İşte bu suretle cihamın bu gün çekmekte olduğu buhran , haddi zatında doğrudan doğ -ruya bir makine hayatının buhranından başka bir şey değil demektir .

Fakat 'acaba bunun böyle olması , makine-nin imha ve ifnası lâzım geldiğini mi delâlet eder ? Hayır , öyle değildir ; Madam(Lambroso) ile hemfikir olarak diye bilirim ki : Makineyi imha etmemelidir ; yalnız zabt ve rabt altına almalıdır .

Fakat siz bu fikre i'tirazen diye bilirsiniz ki : makineyi zabt ve rabt altına almak ne demektir ?

Bence bunun ma'nası sarrihdır : büyük i'ma-lat makinelerini mevadî gıda'ıyye , melbusat , mesken levazımı ve ilac gibi havayıcı zaru-riye i'malinde ancak taleble mütenasib bir su-retde işletmek demektir .

Lüks eşyasına gelince , bunların makine ile yapılınması hem cem'iyyetin , hem sanayi'ı nefisenin menafi'i muktazasındandır . Tabi'i bu noktada , öyle bir i'tiraz varid olacaktır :

— Lüks hangi noktadan başla , ihtiyacı zaruriyye hangi noktada nihayet bulur ?

Bu su'ale açıkça şu cevabı verebiliriz :

ikisi arasındaki hududu istediğiniz gibi ta'yin edebilirsiniz, elverirki esas itibarile bir hudud ta'yin edesiniz! herhalde böyle yapmak, satılamayub ekde kalmış lüks otomobillerinin önünden işsiz alaylarına, geçid resmi yapdır-makdan daha hayırlıdır.

Hulâsa olarak diyebiliriz ki, kurunu vusta hurafatını yıkıkdıktan sonra tabi'atla olan mücadele kuvvetimizi mihaniki bir suretde tezyid eden her vasitanın mükemmeliyeti hakkında bir i'tikad telkin eden makineye karşı perestiş derecesinde ve tenkidi gayri kabil bir nevi iman beslemekden ictinab etmeliyiz. Şurasıda varki 'acaba mücadele edüb durduğumuz şu tabi'atla bir sulh 'akd'etsek . her-halde kendi nef'imize hizmet etmiş olmazmıyız?

Bu hususda Fransanın vaz'iyeti pek şayanı tedkikdir: Çünkü zıra'i fa'aliyet sahasının küçük-parçalar halinde işlenmesi ve küçük-sana'i'a malikiyeti sayesinde, bu gün, Fransız milleti, Cemahiri Muttehide, İngiltere ve Almanya gibi Devletlerin ma'ruz oldukları bul-rana karşı nish-i bir refah göstermektedir.

J. Galotti

ŞİİR.

ANLAMADIKLARI KADINA

Ba'zı bir damala yaşadım enginde,
Ba'zı toprakda bir avuc terdim;
Didinir, çırpınır, kadınlardan
Bir nebati güzellik isterdim.

Sende buldum nihayet ey mechul,
Şekli, simasi olmayan güzeli.
İçinin bir devamıdır sanki
Bu vücudün ne alnı var, ne eli.

Anlasın anlıyorsa başkaları,
Bana bigânedir o et, bu yığın.
Gözlerin ömrümün dakikaları!
Benim olmuşdur anlaşılmadığın.

Ba'zı zulmetlerinde ben bogulub,
Sonra bir şimşegin içinde bulub,
Seni bir ânde, birden anlıyorum.

Mübhemin asımanısın kat kat;
Ba'zı veznimle, kafiyeyle fakat
Seni ben anlatırken, anlıyorum.

Midhat Cemal

ÖZLEDİĞİM LAHN

Taptığım külliyyetin bir cüz'idir mahiyyetim;
Feyzidir bir vahdetin âlemde mevcudiyyetim.

Ben bu imanımı yıldızlar kadar rif'attemim;
Kim demiş züldür ibadet? ondadır ilviyyetim.

Kardeşimdir muhteliç ruhunda her hasret duyan,
Ben ki hasretten örülmüştür bütün zatiyyetim.

Bir güzel sevmiş ki kendinden geçip şeyda gönül,
İptisamından alır buyi baka faniyyetim.

Saçlarından her seher vicdana nekhvetler dolar,
Sanki lâhutilesir itrile nâsutiyyetim.

Ondan ey şa'ir haber ver, müjde sun ilham alıp;
Yadıdır ünsiyyetim, hiçranıdır mensiyyetim.

Doldu boşluklar gönül âhiyle hilkattan beri,
Artıyor her lâhza bir nevhayle mahzuniyyetim.

Çırpınan ruh öyle bir lâhn ister âmakında ki,
Halikiyyet zevki bulsun onda mahlûkiyyetim.

Fuat Hulusi

GECELER

Hasretin alevi çağmıştı [1] koya,
Koyu karanlıklar olmuştu oya,
Hıçkırın sesleri em doya doya;
Duyguları öksüz, yetim geceler.

[1] Kuvvetli bir ışığın büyücek bir sahayı aydınlatması. Çağmak masdarından. Mahalli bir ta'birdir. Ga'ip sigalar kullanılır.